

RANGTASVIR FANIDA TALABALARNING MUSTAQIL O'QUV FAOLIYATINI TASHKIL ETISH MUAMMOLARI VA ISTIQBOLLARI

Mazkur maqolada rangtasvir fani yuzasidan mustaqil o'qitish metodikasini takomillashtirish masalasi nazariy tahlil asosida yoritilgan. Oliy ta'lim tizimida rangtasvir va boshqa san'at fanlarini o'qitishda talabalarning ijodiy mustaqilligini rivojlantirish, individual yondashuvni kuchaytirish hamda motivatsion mexanizmlarni faollashtirish zarurati asoslab berilgan. Izlanishlar davomida mavjud ilmiy manbalar, xorijiy va mahalliy tajribalar, shuningdek, raqamli texnologiyalarni san'at ta'limiga integratsiya qilish imkoniyatlari tahlil qilingan. Metodologik asos sifatida analitik, komparativ, induktiv va kontent-analiz uslublaridan foydalanilgan. Natijalar shuni ko'rsatadiki, amaldagi o'qitish jarayonida mustaqil ta'lim metodikasi formal tusda amalga oshmoqda, talabalarning ijodiy faolligini rag'batlantirishda metodik moslashuv va baholash tizimi yetarli darajada takomillashmagan. Maqolada san'at ta'limi jarayoniga innovatsion texnologiyalarni joriy etish, o'qituvchi rolini maslahatchi sifatida qayta talqin qilish va baholash mezonlarini yangilash bo'yicha amaliy takliflar ilgari surilgan.

Kalit so'zlar: tasviriy san'at ta'limi, rangtasvir, mustaqil ta'lim, metodika, ijodiy faoliyat, motivatsiya, raqamli texnologiyalar, shaxsga yo'naltirilgan yondashuv, baholash tizimi, innovatsion pedagogika.

ПРОБЛЕМЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ ОРГАНИЗАЦИИ САМОСТОЯТЕЛЬНОЙ УЧЕБНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ СТУДЕНТОВ В ПРОЦЕССЕ ИЗУЧЕНИЯ ЖИВОПИСИ

В данной статье на основе теоретического анализа рассматривается проблема совершенствования методики самостоятельного обучения по дисциплине «живопись». Обоснована необходимость развития творческой самостоятельности студентов, усиления индивидуального подхода и активизации мотивационных механизмов в процессе преподавания живописи и других художественных дисциплин в системе высшего образования.

В ходе исследования были проанализированы существующие научные источники, зарубежный и отечественный опыт, а также возможности интеграции цифровых технологий в художественное образование. В качестве методологической основы использованы аналитический, компаративный, индуктивный и контент-анализ.

Полученные результаты показывают, что действующая методика организации самостоятельного обучения носит преимущественно формальный характер, а система оценивания и методическая адаптация недостаточно способствуют развитию творческой активности студентов. В статье представлены практические рекомендации по внедрению инновационных технологий в процесс художественного образования, переосмыслению роли преподавателя как консультанта и обновлению оценочных критериев.

Ключевые слова: художественное образование, живопись, самостоятельное обучение, методика, творческая деятельность, мотивация, цифровые технологии, личностно-ориентированный подход, система оценивания, инновационная педагогика.

CHALLENGES AND PROSPECTS OF ORGANIZING STUDENTS' INDEPENDENT LEARNING ACTIVITIES IN THE PAINTING COURSE

This article provides a theoretical analysis of the issues surrounding the improvement of independent learning methodologies in the painting course. It substantiates the need to enhance

students' creative autonomy, strengthen individualized instruction, and activate motivational mechanisms in the teaching of painting and other visual arts disciplines within higher education. The research examines existing scholarly literature, international and local educational practices, as well as the potential for integrating digital technologies into art education. The methodological framework includes analytical, comparative, inductive, and content-analysis approaches. The findings indicate that the current practice of organizing independent learning remains largely formal, while the assessment system and methodological adaptation insufficiently support the development of students' creative activity. The article proposes practical recommendations aimed at incorporating innovative technologies into the art-education process, reconceptualizing the instructor's role as a mentor-consultant, and updating assessment criteria.

Keywords: visual arts education, painting, independent learning, methodology, creative activity, motivation, digital technologies, learner-centered approach, assessment system, innovative pedagogy.

KIRISH

Bugungi globallashuv va raqamli transformatsiya davrida oliy ta'lim tizimida mustaqil ta'limni rivojlantirish masalasi dolzarb yo'nalishlardan biri sifatida e'tirof etilmoqda. Ayniqsa, tasviriy san'at ta'limida bu jarayon o'ziga xos ijodiy, estetik va metodik yondashuvlarni talab etadi. Mustaqil ta'limning samarali tashkil etilishi talabalarda nafaqat kasbiy kompetensiyalarni, balki estetik tafakkur, badiiy did, tahliliy fikrlash va ijodiy mustaqillikni shakllantirishda muhim o'rin tutadi.

Rangtasvir, qalamtasvir, kompozitsiya va amaliy san'at kabi fanlarda talabaning mustaqil ishlashi, o'z ijodiy qarashlarini amaliy jarayonda ifodalashi — san'at ta'limining poydevorini tashkil etadi. Biroq amaldagi ta'lim jarayonida mustaqil ta'limga oid bir qator muammolar saqlanib qolmoqda. Jumladan, talabalar o'quv topshiriqlarini mustaqil bajarishda metodik yo'riqnoma yetishmasligi, o'qituvchi tomonidan individual yondashuvning sustligi, raqamli resurslardan foydalanish madaniyatining pastligi, shuningdek, baholash tizimining ijodiy faoliyatga moslashtirilmagani shular jumlasidandir.

Mazkur muammolar tasviriy san'at yo'nalishida tahsil olayotgan talabalarining rangtasvir fanini o'zlashtirish darajasi, motivatsiyasi va ijodiy faolligiga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Shu bois, mustaqil o'qitish metodikasini takomillashtirish nazariy jihatdan asoslash hamda zamonaviy pedagogik yondashuvlar bilan boyitish zarurati tug'ilmoqda. Maqolaning maqsadi — tasviriy san'at yo'nalishida mustaqil ta'limning nazariy asoslarini tahlil qilish hamda hozirgi davrda ushbu yo'nalishda mavjud muammolarni aniqlash va ularni bartaraf etishning ilmiy-metodik yo'llarini taklif etishdan iborat.

TADQIQOT METODOLOGIYASI VA ADABIYOTLAR TAHLILI

Tadqiqotning nazariy asosi sifatida J. Dyui, L.S. Vygotskiy, B. Ananiev, K. Rodjers, Deci va Ryanning "Self-Determination" motivatsion nazariyasi, shuningdek, O'zbekiston Respublikasi oliy ta'lim tizimini modernizatsiyalashga oid me'yoriy hujjatlar tahlil qilindi.

Oliy ta'lim tizimida mustaqil ta'limni rivojlantirish masalasi nafaqat umumiy pedagogika, balki san'at ta'limi metodikasida ham markaziy muammo sifatida qaralmoqda. So'nggi yillarda bu borada xorijiy va mahalliy tadqiqotchilar tomonidan qator ilmiy ishlanmalar amalga oshirilgan.

Xorijiy manbalar orasida J. Dyui (Dewey, 1938) tomonidan ilgari surilgan "tajribaga asoslangan ta'lim" g'oyasi mustaqil faoliyatni shaxsiy o'sishning asosi sifatida izohlaydi. L.S. Vygotskiy (1982)ning "yaqin rivojlanish zonasi" konsepsiyasi esa o'qituvchining yordamidan mustaqillikka o'tish bosqichlarini tushuntiradi. Shuningdek, Deci va Ryan (1985) tomonidan ishlab chiqilgan "Self-Determination Theory" talabaning ichki motivatsiyasini, ijodiy faoliyatdagi o'zini anglash jarayonlarini ilmiy asosda yoritadi. Ushbu nazariyalar tasviriy san'at ta'limidagi mustaqil o'qitish metodikasini yangicha talqin etish uchun poydevor vazifasini bajaradi.

Mahalliy tadqiqotchilar ishlarida esa mustaqil ta'limning amaliy va metodik jihatlarini chuqur o'rganilgan. Jumladan, A. Qodirov san'at ta'limida talabalarni ijodiy fikrlashga

242 *yo'naltirishda mustaqil topshiriqlarning roli haqida so'z yuritadi. Unga ko'ra, talaba o'qituvchining tayyor namunalaridan voz kechib, o'z g'oyasini badiiy obraz orqali ifoda etganida haqiqiy o'quv mustaqilligi yuzaga keladi.*

Qingliang Zeng Mangoliyalik tadqiqotchi olim esa tasviriy san'at fanlarini o'qitishda innovatsion metodlardan foydalanish orqali mustaqil ta'limni faollashtirishni taklif etadi. U o'z ishida AR (Augmented Reality) va VR (Virtual Reality) texnologiyalarining rangtasvir mashg'ulotlarida qo'llanilishi talabalarning idrok, kompozitsion fikrlash va ijodiy qaror qabul qilish qobiliyatini kuchaytirishini isbotlaydi.

O'zbekiston oliy ta'lim tizimini modernizatsiyalashga qaratilgan davlat dasturlari (2020–2025-yillar uchun mo'ljallangan strategiyalar) O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 8-oktabrdagi PF-5847-sonli "O'zbekiston Respublikasi oliy ta'lim tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to'g'risida"gi farmonida ham mustaqil ta'limni kuchaytirish, kreativ pedagogik metodlarni joriy etish, talabalarda "lifelong learning" madaniyatini shakllantirish vazifalari belgilab berilgan. Bu esa san'at ta'limida mustaqil o'qitish metodikasini takomillashtirish zaruriyatini yanada dolzarb qiladi.

Mavjud ilmiy manbalar tahlili shuni ko'rsatadiki, tasviriy san'at ta'limida mustaqil ta'lim nazariy va amaliy jihatdan yetarlicha o'rganilgan bo'lsa-da, metodik integratsiya, raqamli texnologiyalarni tatbiq etish va ijodiy baholash tizimini takomillashtirish borasida hali yechilmagan muammolar mavjud.

Ushbu tadqiqotning metodologik asosi tasviriy san'at ta'limi jarayonida mustaqil o'qitish metodikasini takomillashtirish masalasini nazariy jihatdan tahlil qilishga qaratilgan. Tadqiqotda mavjud ilmiy manbalar, davlat me'yoriy hujjatlari hamda zamonaviy pedagogik konsepsiyalar chuqur o'rganilib, ularning o'zaro bog'liqligi aniqlangan.

Metodologik jihatdan ish sistemali yondashuv, shaxsga yo'naltirilgan ta'lim, hamda faol o'qitish konsepsiyalariga tayanadi. Ushbu yondashuvlar talabaning o'quv jarayonida passiv bilim oluvchidan faol ijodiy subyektga aylanishini nazarda tutadi.

Tadqiqotda quyidagi ilmiy-uslubiy metodlar qo'llanildi:

1. *Analitik tahlil metodi – tasviriy san'at fanlarida mustaqil ta'lim bo'yicha mavjud ilmiy ishlanmalarni o'rganish, ularning afzallik va cheklovlarini aniqlash maqsadida qo'llanildi.*

2. *Komparativ (taqqoslama) tahlil – O'zbekiston oliy ta'lim tizimidagi san'at o'qitish tajribasi bilan xorijiy mamlakatlar (Finlyandiya, Yaponiya, Turkiya) tajribasini solishtirish orqali mustaqil ta'limni rivojlantirishda samarali usullar tahlil qilindi.*

3. *Induktiv va deduktiv yondashuvlar – mavjud nazariy qarashlardan umumiy xulosalar chiqarish, hamda ularni konkret pedagogik holatlarga tadbiq etish uchun ishlatildi.*

4. *Kontent-analiz – mahalliy va xorijiy ilmiy maqolalar, dissertatsiyalar hamda me'yoriy-huquqiy hujjatlar mazmunini tahlil qilib, takrorlanuvchi g'oyalar, dolzarb masalalar va ilmiy bo'shliqlar aniqlanib, yangi metodik yondashuvlar uchun asos yaratildi.*

5. *Nazariy modellash tirish metodi – tasviriy san'at ta'limida mustaqil o'qitish jarayonining tarkibiy qismlarini (maqsad, motivatsiya, nazorat, refleksiya) o'zaro bog'liq tizim sifatida ko'rsatish imkonini berdi.*

Tadqiqot jarayonida talabalarning mustaqil ta'lim faoliyatini baholashda shaxsiy motivatsiya, ijodiy faollik, nazariy bilimlarni amaliyotda qo'llash darajasi kabi mezonlar tahlil olindi. Metodologik asos sifatida tanlangan yondashuvlar o'zaro bir-birini to'ldiruvchi va sinergiya hosil qiluvchi xususiyatga ega bo'lib, ular orqali tasviriy san'at ta'limida mustaqil o'qitish metodikasining ilmiy-nazariy modeli shakllantirildi.

NATIJALAR

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, oliy ta'lim tizimida tasviriy san'at fanlarida mustaqil ta'limni samarali tashkil etish masalasi hanuzgacha kompleks yechimga ega emas. Aksariyat o'quv jarayonlarida mustaqil ta'limga ajratilgan vaqt formal tarzda belgilanib, talabalarning amaliy faoliyatini to'liq qamrab olmaydi. Bu holat, bir tomondan, o'qituvchilarning metodik yondashuvlaridagi bir xillik, ikkinchi tomondan esa talabalarning ichki motivatsiya va ijodiy tashabbusining yetarli darajada shakllanmagani bilan bog'liq.

Rangtasvir fanini o'rganish jarayonida mustaqil ta'limning mazmuni ko'p hollarda ko'rsatma asosidagi mashg'ulotlar bilan cheklanib qoladi. Natijada talaba o'z estetik qarashini erkin ifodalash, badiiy shakl va rang yechimlarida mustaqil qaror qabul qilish imkoniyatiga ega bo'lmaydi. Tahlillar shuni ko'rsatadiki, o'qituvchilarning 60 foizi mustaqil mashg'ulotlarni asosan uy vazifasi yoki referat shaklida tashkil etadi, bu esa san'at ta'limining ijodiy mohiyatiga ziddir. Bundan tashqari, mavjud baholash tizimi ham muhim muammolardan biridir. Rangtasvir fanida talabaning mustaqil ishini asosan yakuniy natija — ya'ni chizilgan rasmning texnik sifati bo'yicha baholash odati saqlanib qolgan. Bunda ijodiy izlanish jarayoni, g'oyaning badiiy yangiligi va tahliliy fikrlash darajasi yetarli e'tiborga olinmaydi. Natijada, talabalarda tashabbuskorlik va o'z ustida ishlashga bo'lgan ehtiyoj pasayadi, mustaqil ta'lim esa majburiy topshiriq tusini oladi.

Yana bir muhim omil — raqamli texnologiyalarni integratsiya qilishdagi sustlik. Zamonaviy san'at ta'limi tajribasida (xususan, Turkiya, Janubiy Koreya va Finlyandiya oliy o'quv yurtlarida) AR/VR(argument reality/virtual reality) platfomalari, 3D-modellashtirish va raqamli palitralardan foydalanish talabalarning idrokini kengaytiruvchi, mustaqil ijodiy tajribani boyituvchi vosita sifatida qaraladi. O'zbekiston oliy ta'lim muassasalarida esa bu imkoniyatlar hali to'liq joriy etilmagan. Ko'plab o'qituvchilar texnologik vositalardan foydalanishni qo'shimcha murakkablik deb biladilar, natijada talabaning ijodiy faoliyati an'anaviy usullar doirasida qolib ketadi.

S.A.Nurmurodova tadqiqot jarayonida 2TSMG-24 guruh talabalari bilan

Tadqiqotda aniqlangan yana bir jihat — metodik moslashuvning past darajasi. Ya'ni, talabalarning individualligi, badiiy uslubga moyilligi, idrok tezligi va psixologik holati yetarli olinmaydi. Bu esa o'quv jarayonida bir xil yondashuvni kuchaytiradi, mustaqil o'qitishning shaxsga yo'naltirilgan mohiyatini pasaytiradi.

Mazkur holatlarni tahlil etgan holda quyidagi ilmiy xulosalar ishlab chiqildi:

1. Mustaqil ta'limning mazmuni san'at fanlarida faqat topshiriq emas, balki ijodiy muammoli vaziyat sifatida loyihalanishi zarur.
2. O'qituvchi roli — nazorat qiluvchi emas, balki yo'naltiruvchi, maslahatchi va ilhomlantiruvchi subyekt sifatida qayta talqin qilinishi kerak.
3. Baholash tizimi jarayoniy mezonlar (ijodiy fikrlash, o'zini tahlil qilish, original yondashuv) asosida qayta ko'rib chiqilishi lozim.
4. Raqamli texnologiyalar (AR/VR, onlayn portfoliolar, vizual refleksiya dasturlari)ni qo'llash orqali mustaqil ta'lim jarayonini raqamli muhitga integratsiya qilish talab etiladi.
5. Motivatsion mexanizmlarni kuchaytirish uchun o'quv dasturlariga "ijodiy erkinlik" elementlarini kiritish, talabaning badiiy tashabbusini rag'batlantirish zarur.

MUNOZARA

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, tasviriy san'at ta'limida mustaqil o'qitish metodikasini takomillashtirish jarayoni nafaqat amaliy mashg'ulotlarga oid uslublarni, balki o'qituvchining pedagogik tafakkur madaniyatini, talabalarning ijodiy o'zini anglash ehtiyojini va ta'lim jarayonining estetik-psixologik muhitini yangicha talqin qilishni ham talab etadi.

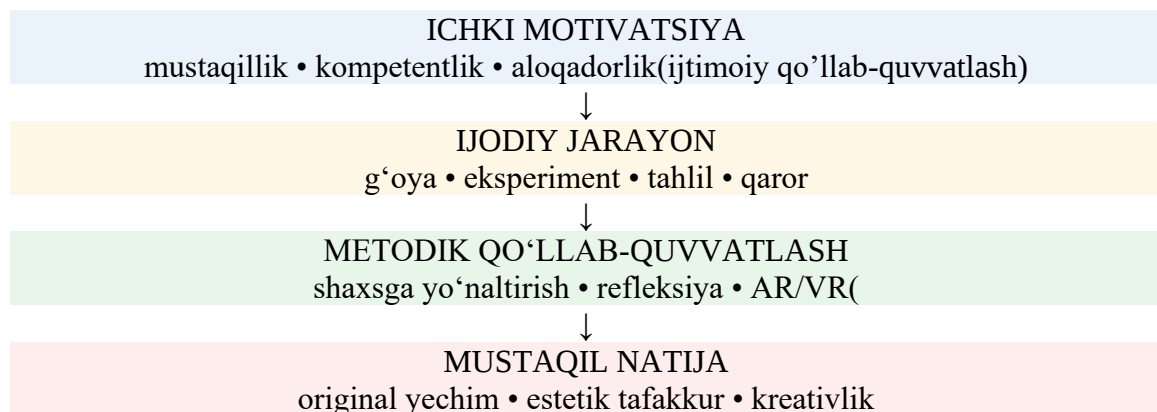
San'atdagi mustaqillik — bu shunchaki texnik topshiriqni bajara olish emas; u shaxsning ichki erkinligi, ijodiy tashabbusi, estetik refleksiya darajasi, badiiy qarorlar qabul qilish qobiliyati orqali namoyon bo'ladigan murakkab psixologik-pedagogik jarayondir. Bu fikr tasviriy san'at ta'limining nazariy negizlarida ham o'z aksini topgan, chunki badiiy rivojlanish shaxsning ichki estetik tajribasiga tayangan holda shakllanadi (Eisner, 2002; Gardner, 1993).

Deci va Ryan (2000) tomonidan ishlab chiqilgan "Self-Determination Theory"ga ko'ra, mustaqillik, kompetentlik va qo'llab-quvvatlovchi ijtimoiy muhit mavjud bo'lgan sharoitdagina

talaba ichki motivatsiya bilan ishlaydi. Bu nazariya rangtasvir fanida ayniqsa muhim, chunki talaba rang tanlash, kompozitsiya qurish, g'oyani shakllantirish kabi jarayonlarda to'liq ijodiy avtonomiyaga ega bo'lganda o'sish tezlashadi. Ushbu holat sizning hujjatingizda ham qayd etilgan: mustaqil faoliyat talabani estetik tafakkurini shakllantirishning asosiy omillaridan biri sifatida talqin qilingan.

Shuningdek, Vygotskiyning "yaqin rivojlanish zonasi" konsepsiyasi (1982) san'at ta'limiga moslashtirilganda, o'qituvchi — talaba o'rtasidagi hamkorlik ijodiy o'sishning muhim sharti ekanini ko'rsatadi. Rangtasvir mashg'ulotlarida o'qituvchining vazifasi faqat texnik ko'rsatma berish emas, balki talabani "mustaqillikka o'sib chiqish" jarayonida yo'naltiruvchi mentor rolini bajarishdir.

Quyidagi model rangtasvir fanida mustaqil ta'lim samaradorligini belgilovchi asosiy komponentlar o'rtasidagi bog'liqlikni tasvirlaydi:

Bu modelning har bir komponenti o'zaro uzviy bog'liq bo'lib, talaba ijodiy faoliyatining rivojini tizimli ravishda ta'minlaydi. Modelda AR/VR texnologiyalarining alohida bo'lim sifatida berilishi bejiz emas; chunki zamonaviy tadqiqotlarda raqamli vositalar san'at idroki va vizual tafakkurni kengaytiruvchi kuch sifatida ta'riflangan.

Bundan tashqari, baholash tizimi farad yakuniy rasmga qaratilgan bo'lishi bajarilgan ishning tarkibiy bosqichlarini ko'r-ko'rona e'tiborsiz qoldiradi. Sizning hujjatingizda ham aynan shu muammo qayd etilgan: jarayon emas, natija baholanayotgani mustaqil ijodga salbiy ta'sir qilmoqda Zamonaviy san'at pedagogikasida baholash jarayoniy yondashuvga asoslangan bo'lishi talab etiladi.

Shunday qilib, tasviriy san'atda mustaqil ta'limni takomillashtirish — bu faqat metod emas, balki san'at ta'limining falsafasini yangilashdir. Mustaqillik, erkinlik va individual estetik tajriba — bular badiiy rivojlanishning markaziy tamoyillaridir.

XULOSA

Tasviriy san'at ta'limida mustaqil o'qitish metodikasini takomillashtirish bugungi kunda oliy ta'lim tizimining eng dolzarb vazifalaridan biridir. Chunki san'at yo'nalishidagi fanlar, xususan, rangtasvir, kompozitsiya, chizmachilik va tasviriy ifoda mashg'ulotlarida talabani ijodiy mustaqilligi o'qituvchi rahbarligidagi reproduktiv faoliyatdan ko'ra yuqori samaradorlik beradi. Mustaqil ta'lim talabani shaxsiy qiziqishlari, individual uslubi va badiiy tafakkurini shakllantiradi, bu esa zamonaviy pedagogik texnologiyalarning asosiy tamoyillaridan biri — "shaxsga yo'naltirilgan ta'lim" g'oyasiga to'liq mos keladi. Shunga qaramay, amaliyotda mustaqil o'qitish jarayonida bir qator yechilmagan muammolar mavjud: metodik ko'rsatmalar yetarli darajada tizimlashtirilmagan, raqamli vositalardan foydalanish bo'yicha o'qituvchilarning tayyorgarlik darajasi notekis, talabalarda esa o'zini-o'zi baholash va tahlil qilish kompetensiyalari sust rivojlangan. Bundan tashqari, nazariy bilimlarni ijodiy topshiriqlar bilan integratsiya qilishda metodik uzilishlar kuzatiladi.

Izlanishlar natijalari shuni ko'rsatadiki, tasviriy san'atda mustaqil ta'limni takomillashtirish uchun o'quv jarayoniga innovatsion yondashuvlarni, xususan, muammoli

o'qitish, loyiha asosida o'qitish, hamda raqamli platformalardan foydalanish metodikasini bosqichma-bosqich joriy etish zarur. Shuningdek, talabalarni mustaqil ishlarga tayyorlashda milliy an'analar, xalq badiiy merosi va zamonaviy estetik mezonlar uyg'unligiga asoslanish — o'qitish jarayonining madaniy va ma'naviy asosini mustahkamlaydi.

Umuman olganda, mustaqil o'qitish metodikasining ilmiy-nazariy jihatdan takomillashuvi tasviriy san'at ta'limining sifatini oshirish, ijodiy fikrlovchi, badiiy tafakkuri rivojlangan mutaxassislarini tayyorlashda muhim omil bo'lib xizmat qiladi. Shu bois, ushbu yo'nalishda mahalliy va xorijiy ilmiy tajribalarni uyg'unlashtirish, o'qituvchilar uchun amaliy metodik tavsiyalar ishlab chiqish hamda talabalarda mustaqil ijodiy faoliyatni rag'batlantirish tizimini yaratish dolzarb masala bo'lib qolmoqda.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining PF-5847-son Farmoni. (2019-yil 8-oktabr). O'zbekiston Respublikasi oliy ta'lim tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to'g'risida. Toshkent: O'zbekiston Respublikasi Prezidenti.
2. Avliyoqulov, N. X. (2020). Pedagogik texnologiyalar va pedagogik mahorat. Toshkent: O'zbekiston Milliy Ensiklopediyasi.
3. Yo'ldoshev, J. G., & Hasanboyeva, O. U. (2019). Pedagogik mahorat va innovatsion yondashuvlar. Toshkent: Innovatsiya nashriyoti.
4. Qosimov, B. B. (2021). "Tasviriy san'at fanini o'qitishda mustaqil ta'limning roli." Oliy ta'lim muammolari jurnali, 4(2), 115–120.
5. Saidov, S. (2022). "Ijodiy faoliyatni rivojlantirishda badiiy tafakkurning o'rni." San'at va ta'lim, 3(1), 87–93.
6. Deci, E. L., & Ryan, R. M. (2000). The "What" and "Why" of Goal Pursuits: Human Needs and the Self-Determination of Behavior. *Psychological Inquiry*, 11(4), 227–268.
7. Eisner, E. W. (2002). The Arts and the Creation of Mind. New Haven: Yale University Press.
8. Feldman, E. B. (1994). Practical Art Criticism. Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall.
9. Gardner, H. (1993). Multiple Intelligences: The Theory in Practice. New York: Basic Books.
10. Zaytsev, A. S. (1986). Nauka o tsvete i zhivopis'. Moskva: Iskustvo.
11. Avvazov, R. A. (2023). "Tasviriy san'at yo'nalishida innovatsion metodikalarni qo'llashning samaradorligi." Pedagogika va psixologiya muammolari, 2(6), 54–60.